

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(14 грудня 2018 року)**

№47

Переяслав-Хмельницький – 2018

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

14 грудня 2018 року

Вип. 47

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2018

УДК 001(477)«19/20»
ББК 72(4Укр)63
В 54

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 47. – 587 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Доброскок І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Солопко І.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

УДК 37.017.7.-055.25/053.6(410)

Надія Дубова, Ірина Клеона, Ярослав Крупський
(Вінниця)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ДОСВІДУ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ

У статті розглядається проблема інституалізації гендерно-освітніх механізмів у освітніх закладах Великої Британії, США та України. Досліджуючи проблему реалізації гендерного підходу на загальноосвітньому рівні ми розглядаємо три об'єкти: педагогічну науку, професійну освіту і педагогічну практику.

Ключові слова: *гендер, гендерні підходи, система освіти, гендерна самосвідомість, гендерна проблематика, досвід зарубіжних країн.*

The article deals with the problem of institutionalization of gender-educational mechanisms in educational institutions of Great Britain, the USA and Ukraine. By examining the problem of implementing a gender approach at the general level, we consider three objects: pedagogical science, vocational education and pedagogical practice. As part of this approach, the United States and the United Kingdom are developing programs and methods for teaching a gendered approach to teachers. The teaching of the gender aspects of teaching history and the foundations of law in high school is taught by university professors.

Key words: *gender, gender approaches, education system, gender identity, gender perspective, experience of foreign countries.*

Дослідження гендерних проблем та ознайомлення з досвідом зарубіжних країн дозволило сформуванню власне бачення подальшої інституалізації гендерно-освітніх механізмів в освітньому процесі України. У сучасній системі освіти є думка, яка, з одного боку, враховує відмінності між статями, а з іншого, - базується на гіпотезі, згідно з якою

відносини однієї статі з іншим обумовлені владою чоловічої статі над жіночою.

В Україні дуже мало в установах жінок, які продукують наукові знання (університети та центри наукових досліджень). На жаль, поява жінки у вищому науковому середовищі дуже часто розцінюється як виняток, тому їй важко розраховувати на провідні позиції. Розробка гендерних підходів у педагогіці і їх реалізація у процесі освіти вимагають особливої уваги і значних ресурсів. Досліджуючи проблему реалізації гендерного підходу на загальноосвітньому рівні, слід розглянути три об'єкти: педагогічну науку, професійну освіту і педагогічну практику загальноосвітньої підготовки.

Розглядаючи способи реалізації гендерного підходу в педагогічній освіті можна виділити наступні критерії: розробка та опублікування комплексу програм, навчально-методичних матеріалів (практикумів, хрестоматій, курсів лекцій, словників) для викладачів і студентів, включення гендерного компонента в державний освітній стандарт за спеціальностями педагогічного профілю; формування науково-методичної мережі викладачів педагогічних університетів, проведення гендерних курсів і використання гендерного підходу в роботі зі студентами, захист курсових і дипломних робіт з гендерної проблематики в освіті, проведення семінарів і конференцій з даної проблеми.

Крім критеріїв успішної реалізації гендерного підходу, можна виділити кілька умов ефективного просування гендерної концепції в освіті: введення гендерних досліджень у навчальні програми, плани і стандарти; переклад і видання результатів досліджень з гендерної проблематики в освіті зарубіжних вчених, підтримка всіма видами ресурсів проектів гендерних знань, зокрема в професійній підготовці вчителів і шкільній освіті, створення авторитетного професійного співтовариства експертів з гендерної проблематики з викладачів вищої школи і фахівців різного профілю як на всеукраїнському, так і на регіональному рівнях, підготовка фахівців і, в першу чергу, педагогів, що поширюють гендерні знання.

У науково-дослідній лабораторії психолого-педагогічної та соціологічної діагностики Львівського університету була розроблена програма спецкурсу для студентів педагогічних закладів, націлена на придбання системи гендерноорієнтованих знань, прийняття чоловічої та жіночої соціально-сексуальних ролей, підготовку до професійної діяльності та сімейного життя.

Мета такого курсу – формування гендерної самосвідомості студентів як умови здійснення успішної гендерної соціалізації, професійного самовизначення і життєвої стратегії особистості, впровадження в практику взаємодії статей норм толерантної поведінки.

Завдання курсу: усвідомлення і корекція гендерних стереотипів свідомості, значущості проблеми виховання в собі якостей толерантної особистості, розвиток здатності до прийняття різних видів гендерної ідентичності, засвоєння моделі толерантної поведінки в гендерних відносинах [1, с. 136-139].

Оцінку просування гендерного компоненту в практиці загальноосвітніх установ можна надати за наступними критеріями: розробка та опублікування комплексу програм, навчально-методичних посібників для вчителів і учнів; включення гендерної теорії у зміст громадянської освіти старшокласників; активна включеність вчителів загальноосвітніх шкіл в обговорення педагогічних аспектів прихованого гендерного плану освітніх установ; проведення педагогічних і методичних нарад з гендерної проблематики в освіті; дослідні проекти учнів та вчителів з питань гендерних відносин в сім'ї та суспільстві; використання гендерного підходу вчителями та організаторами освіти при плануванні роботи і розробці навчально-виховних заходів; визнання гендерного компонента в освіті на офіційному рівні; визнання гендерного підходу педагогічним співтовариством (відображення питань практики в предметних і психолого-педагогічних журналах, науково-практичних конференцій з обміну досвідом роботи і т.п.).

У рамках цього підходу в США і Великій Британії розробляються програми і методика навчання гендерного підходу вчителів. Проектуванням гендерних аспектів викладання історії та основ права в середній школі займаються викладачі університету. Вони ведуть уроки, розробляють програми гендерної освіти для старшокласників та учнів коледжу. У цих країнах, здійснюється чергове комплексне дослідження гендерної перспективи прихованого навчального плану загальноосвітньої школи та проектування моделі гендерночутливого навчально-виховного процесу.

Що стосується використання гендерного підходу вчителями та організаторами освіти при плануванні роботи і розробці навчально-виховного заходів в Україні, то цей аспект реалізації гендерного підходу супроводжується лише скупим наявністю програм і методичних рекомендацій. Ще одним напрямком в розроблених методичних рекомендаціях план реалізації гендерного підходу в роботі з батьками і педагогами. Сюди входить список таких бесід: «Фізіологія і гігієна молодшого школяра», «Діти і сім'я», «Моральне і статевий розвиток підлітка», «Підліток в сім'ї», «Спільна робота батьків і педагогів щодо виховання підлітків на основі спільних інтересів», «Відхилення в статевому розвитку і їх причини».

Така програма реалізації гендерного підходу в освіті обмежена аспектами статевого виховання і спрямована на розгляд фізіологічних особливостей підлітків. Ефективна практика гендерного підходу та гендерної освіти в загальноосвітній школі можлива лише за умови випереджального науково-методичного забезпечення. Розробники гендерної проблематики в шкільній освіті діють в основному в двох напрямках: локальний - пов'язаний зі змінами в змісті і методиці викладання окремих предметів (історії, літератури, та ін.) комплексний – пов'язаний з розробкою гендерного підходу до виховання і організації всієї шкільного життя дівчаток і хлопчиків [2, с. 225].

Цей напрямок відображається в створенні шкіл з роздільним навчанням, оскільки такі школи є одним з найлегших способів реалізації гендерного підходу. Лідером з виробництва або підтримки шкіл з роздільним навчанням по підлозі залишається Великобританія (вони функціонують поряд зі школами з спільним навчанням (co-educational)).

Значно менше їх в США (більше 100 установ є членами The National Coalition of Girls 'Schools) і зовсім мало в Україні. Прихильники роздільного навчання відзначають, професійно успішні жінки (Маргарет Тетчер, Хілларі Клінтон, Джейн Фонда) в основному були випускницями жіночих навчальних закладів » [3, с. 75]. Адепти таких шкіл наводять дані досліджень про те, що заклади з роздільним навчанням займають перші позиції в рейтингу рівня освіти у Великій Британії. Серед перших – girls schools, потім – boys schools, а далі всі інші [3, с. 141].

Найбільшою кількістю шкіл з роздільним навчанням є Львівський регіон. Для інших регіонів України такі школи досить незвичайне явище.

На сьогодні в Україні є різні типи шкіл з роздільним навчанням. Приватні конфесійні школи, де поділ відбувається через релігійні переконання, є кадетські корпуси, куди беруть тільки хлопчиків, і жіночі училища сестер милосердя. У них поділ пояснюється майбутньою професією випускників.

В середині 90-х до них додалися світські школи (гімназії, інститути шляхетних дівчат) – експериментальні майданчики для впровадження оригінальних педагогічних методик. Найчастіше хлопці вчаться не в різних школах (окремо для хлопчиків, окремо для дівчаток), а в паралельних класах на базі одного навчального закладу.

У нашій країні однією з найбільш популярних методик по роздільного навчання є методика академіка В. Базарного. У класі дівчаток створені умови для навчально-виховного процесу з урахуванням їх прагнення до затишку і комфорту, схильністю до звичного середовища, практикується проведення виховних заходів, культивують зразки жіночих якостей. У класах хлопчиків створюються умови для навчально-виховного процесу з урахуванням їх прагнення до освоєння навколишнього простору і дослідження об'єктів, потреби в фізичних навантаженнях і руху, надання в гімназії безпечних приміщень

(спортивні зали, майданчики, танцювальні зали) для реалізації потреб хлопчиків в русі; оснащення класів наборами конструкторів, настільними іграми, спортивним інвентарем, проведення виставок особистих досягнень хлопчиків, проведення виховних заходів, культивують зразки чоловічих якостей. За результатами дослідження, проведеного Кембриджськими вченими з 2000 по 2004 роки, академік І.Кон вважає, що за умови викладання гендерно-сензитивних предметів успішність у роздільних класах збільшується. Хлопчики не соромляться дівчаток і навпаки. Однак, дослідження говорить, що це не панацея, адже «В одній школі хлопчики будуть читати літературу, вірші і т.д., а в іншій, де існує виражена гегемонія хлопчиків – мачо, виникне заперечення «дівочих» предметів. Хлопцям, які мають схильність до гуманітарних предметів, опинитися в таких класах складніше, ніж в школах з спільним навчанням. Ніяких стандартних рішень тут немає» [4, с. 171].

Для грамотної організації роздільного навчання, що враховує всі ці нюанси, недостатньо просто розсадити хлопчиків і дівчаток з різних класів. На нашу думку, основна мотивація ентузіастів роздільного навчання в Україні – це повернення до так званих «патріархальних цінностей». В Англії та США учнів роздільних шкіл заохочують освоєння незвичайних сфер, розглядаючи способи використання особливостей «жіночого розуму» для вивчення «нежіночих» предметів, таких як фізика та інформатика. Вітчизняні прихильники роздільного навчання хочуть повернути в традиційні гендерні рамки, в ідеалі створивши для хлопчиків класи подібні до кадетських корпусів, а для дівчаток – щось на зразок інститутів шляхетних дівчат. Така «профільна диференціація» існує в більшості українських шкіл, де зважилися на введення роздільного навчання: для дівчаток передбачено домоводство, а для хлопчиків – уроки автоводіння [5, с. 94].

Сьогодні в Україні склалася така картина: є велика кількість теоретичних розробок, спрямованих на впровадження змін, що сприяють гуманізації та створення гендер - комфортних умов навчання для хлопчиків і дівчаток. У питаннях практичної реалізації гендерного підходу, Україна значно відстає від західних країн. Це виражається в тому, що на практиці в Україні гендерний підхід реалізується тільки за допомогою роздільного навчання, яке в, свою чергу, є лише одним аспектом гендерного підходу, нездатним до повноцінної його реалізації і повноцінного розвитку хлопчиків і дівчаток. Причому реалізація програми роздільного навчання у вітчизняній школі обмежується або профільною диференціацією навчання, при якій хлопчики вивчають точні науки і освоюють традиційно чоловічі види діяльності, а дівчатка – предмети гуманітарного циклу, або орієнтуються тільки на психофізіологічні аспекти учнів.

Специфікою формування державної гендерної політики України є те, що вона будується як на основі ратифікації міжнародних нормативно-правових актів, так і регулюється національними нормативно-правовими актами з питань рівноправності жінок і чоловіків [6, с. 12]. На думку українського дослідника Н. Грицак, правове регулювання державної гендерної політики в Україні здійснюється нормативно-правовими актами двох рівнів: наднаціонального і національного.

Концепція гендерної рівності в Україні характеризується низкою нормативно-правових актів наднаціонального і національного рівнів, рекомендацій щодо поліпшення гендерної рівності, проте основним проблемним ядром в гендерній політиці України виступає низька результативність національних механізмів дій і відсутність чіткого алгоритму впровадження гендерних змін і трансформацій в українське суспільство. Застосування досвіду формування та реалізації гендерної політики Великобританії і США дозволить прискорити в Україні процес гендерної трансформації, створити розгалужену систему гендерних досліджень, розробки національних механізмів досягнення гендерної рівності.

В Україні доцільно було б: створити широку мережу взаємодії вчених гендерних досліджень і органів державного управління, розробивши, таким чином, єдину програму подолання гендерної нерівності, провести моніторинг стану нормативно-правової бази

державної гендерної політики, створити парламентські структури з рівних прав і можливостей; підвищити рівень інформаційної обізнаності громадян в напрямку позитивного впливу гендерної рівності на комплексний розвиток суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Сиротюк А. Дифференціація обучения на основе гендерного подхода // Народное образование. 2003. №8. С. 136-139.
2. Штылёва Л.В. Становление гендерного подхода в высшем педагогическом образовании. URL: <http://www.gender.ru/pages/resources/publications/common/2006/01/26.php>.
3. Демків І. У класі тільки дівчата, або жіноча освіта по-українськи URL: <http://life.pravda.com.ua/person/2010/03/4/42090/>
4. Кон И.С. Мальчик – отец мужчины. М.: Время, 2010. 704 с, С. 171.
5. Фаргушная А. У публичного образования однополое будущее // Вокруг света. URL: <http://www.vokrugsveta.ru/telegraph/theorv/295/>.
6. Бабюк Ю.О. Застосування досвіду реалізації гендерної політики країн розвинутої демократії в Україні. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_46/Gileya46/P18_doc.pdf.